

Այլքի կարևոր արկածներ կը դիտուին նաև այնպիսի մանուկներու մօտ, որոնք անխոհմարար հատու առարկաներով ժամանակ կ'անցընեն, կամ գրիչի պէս պիտանի գործիքներով կը զբօսնուն։ Այս շրջանին պատահած քանի մը կարևոր արկածներ, որոնք մանուկներու տեսողական գործարանին փճացումովը վերջացան, անգամ մը ևս կը ստիպեն զիս այս խնդիրը հանրութեան ուշադրութեան յանձնելու։

Պոլիս

ԲԺ. Ե. ՇԱՀՊԱՋ

Ակնաբոյժ Ազգային ու Ամբիկեան հիւանդանոցներու

ԾՈՎԸ ԵՒ ԻՐ ԿԼԻՄԱՆ

Բ. — ԾՈՎԻ ԿԼԻՄԱՆ

Ծովի լոգանք առնողները ակամայ կ'ենթարկուին նաև անոր կլիմայական ազդեցութեան։

Արդ, ծովային կլիման հարուստ է թթուածինով, օդոնով(*) և քիմիական տարրերով,— կերակուրի աղ, մանիշ, բնականօքի փոշի, որոնք թոքախտաւորներու համար բուժիչ յատկութիւններ ունին։

Ասոնցմէ դուրս ծովի օդը 1.— Ունի բաւարար և անփոփոխ քանակութեամբ ջրաշոգի, ինչ որ անոր խոնավութեան աստիճանը կը կայունացնէ, 2.— ունի ջերմական կայունութիւն, որ ծովային հոսանքներու և ջուրէն արտացոլացեալ ջերմութեան ճառագայթումին ուղղակի հետեւանքն է, 3.— փոշիներէ և մանրէներէ զտուած ու մաքրուած է, 4.— լուսաւորութեամբ ողողուած է, արդիւնք տեսանելի երկնակամարի տարածութեան, ծովափերու լոյսի անզրադարձիկ ճառագայթումի և ալիքներու մակերեսէն արտացոլած դեղին ու կապոյտ ճառագայթումի, որովհետև ծովային կապոյտ հայելին ծծած է ենթակարմիր (infrarouge) ճառագայթները, 5.— ելեքտրականացում։ Այս ամէնուն շնորհիւ, ծովային կլիման շնչառութեան ծաւալը կ'անճեցնէ, առանց թոքերը յոգնեցնելու, կ'արիացնէ միզումը, մկաններու զօրութիւնը, ջղային դրութիւնը, մարսողութեան գործունէութիւնը և կ'աւելցնէ ախորժակը, կը դիւրացնէ բնաօպիտային նիւթերու սպառումը, լուսածնային նիւթերու օգտագործումը, կը նուազեցնէ հանքային նիւթերու արտահոսման քանակը, որ կարևոր է բորակածիւնի շարժունութեան համար։ Կը հետևի որ ծովերու կլիման սննդառութեան զօրաւոր փոփոխիչ մըն է, և գործարանային վերանորոգումի ազդակ մը. այս բոլոր երևոյթները կը գիւրացուին

(*) Օդոնը տեսակ մը խտացեալ մթնածին է, որովհետեւ 3 մթնածին իւրաքու միաւնալով կը կազմեն մէկ օդոն։ Ծովի օդոնը, միւս կողմէ, քաղաքներու մէջ գտնուածէն աւելի է։

անոր օգի ելեքտրականացած վիճակովը: Այս ոգևորումը ներծորային գեղձերու գործունէութեան նմանցուած է, ըստ որում, անհանդուրժեալ մը պարագային, ջղային, արեան շրջանի, միզանցային, մորթային, ջերմութեան, սննդառութեան, մարտողութեան խանգարումի երևոյթ-արտայայտութիւններ կրնայ պատճառել, ներծորային գեղձերու պէս: Ամփոփելով, ծովի լողանքը և կլիման կենսագոյ (chaleur animale) կը պատճառեն և որուն համար օգտակար են սննդառական գրութեան դանդաղաշարժումի և անոր հետեանքով առաջ եկած խել մը հիւսանդութիւններու համար, բայց ֆեռատկար են ջղային գրութեան և երբեմն գործարաններու (սիւրտ, լեարդ, մաղձապարկ) կողմէ տառապողներուն, ջերմութիւն ունեցող և իրենց կորուստը վերանորոգելու անկարող հիւսանդներուն համար:

Մովային կլիման, վերջին աստիճան լուսաւորութեամբ յազեցած, արեւարուժումի և անդր-մանիշակագոյն ճառագայթներով դարմանումին համար լաւագոյնս օգտագործելու յարմար է: Ի հնունդն, Ասորեստանի, Յունաստանի և Հռովմէական պետութեանց քաղաքակրթութեան ընթացքին, արեւարուժումը ծովային կլիմաներու տակ կ'օգտագործուէր: ԲՈՒՓԱՆՔԻ ընթերցողներուն թերևս ծանօթ է որ արևու ճերմակ լոյսը պրիսմակով մը տարբաղագրուելով՝ կը բաժնուի տեսանելի եօթը գոյներու, անոնց սահմաններէն անդին կը գտնուին անտեսանելի ճառագայթներ, ենթակարմիր և անդրմանիշակագոյն (ultra-violet) անուշով, որոնցմէ առաջինները ջերմացուցիչ, իսկ միւսները քիմիական յատկութիւններով օժտուած են: Ենթակարմիր և անոր հետեոյ բոլոր ճառագայթները մինչև կանանչը կենդանային խիստ տկար յատկութիւններ ունին, մնացեալները կը ներկայացնեն քիմիական յատկութիւններ, աստիճանաբար աւելի զօրաւոր մինչև անդրմանիշակագոյնը: Առաջինները մթնոլորտին մէջ կը ձերբակալուին ջրաշոգիին կողմէ, միւսները հաւասարապէս տարածուած են ծովային և լեռնային մթնոլորտին մէջ և երեք խմբակի կը բաժնուին: 1) Մովորական անդրմանիշակագոյնը, որ գրեթէ ամէն կողմ տարածուած է և աւելի բուսականութեան օգտակար է: 2) Միջինները տկար քանակութեամբ, խիստ միջրոպասպան և մահացուցիչ շատ մը բոյսերու և կենդանիներու համար: 3) Մայրագոյնները, չնչին քանակութեամբ, աւելի մահառիթ են: Այս ճառագայթներուն մեծ մասը կը տարողնուին միջմոլորակային տարածութեան մէջ, մէկ մասն ալ կը ծծեն փոշիները և սակայն մնացած չնչին մասը մեծ գեր կը խաղայ արեւարուժումի տեսակէտով, որովհետև սաստիկ ներգործութեամբ օժտուած են, քիմիական գործողութիւնները կը վարեն, օգին թթուածինը միացնելով օդոն կը գոյացնեն, անիլինը թթուածինին միացնելով գունաւոր նիւթեր առաջ կը բերեն, մէկ

խօսքով կենդանական աշխարհի շատ մը կենսական գործողութիւնները անոնց շնորհիւ կը կատարուին: Առանց լոյսի, բոյսերն ու կենդանիները կը դալկանան. կապոյտ ճառագայթները անոնց ջրային դրութիւնը կը կանոնաւորեն, կարմիրները կը գրգռեն քիմիականները և մորթը կը գունաւորեն, ինչ որ պաշտպանողական միջոցմըն է: Մարդուն համար շատ աւելի զգալի է լոյսին ազդեցութիւնը: Արեւի ազդեցութեամբ գունաւորուած մորթը վտանգաւոր ճառագայթները ծծելով թոյլ կուտայ միւսներուն թափանցումին, որոնք առողջապահական տեսակէտով խիստ կենսական փոփոխութիւններ առաջ կը բերեն և նոյնիսկ շատ մը տարափոխիկ հիւանդութիւններու վարակումին արգելք կը հանգիստանան: Մորթի այդ գունաւորումը սակայն լեռնային կլիմայի տակ աւելի արագ և շնորհուած է, քան ծովային կամ դաշտային կլիմաներուն տակ, որովհետեւ դաշտին մէջ քիմիական ճառագայթները փոշիներէն կը ծծուին: Լեռնոտ տեղերու մէջ, ջրաշոգիին նուազութեան պատճառաւ մորթին շուրջ կը գոյանայ մշտական ջրաշոգիացում, բան մը՝ որ կ'արգելէ ենթակարմիր ճառագայթներու թափանցումին, թոյլ տալով միւսներուն ազատօրէն կատարելու իրենց ազդեցութիւնը. նոյնը ծովին մօտիկ, ուր մթնոլորտային ջրաշոգին կ'արգելէ կարմիր ճառագայթները: Հետեւաբար արեւարուստում համար պէտք է ընտրել ծովային և լեռնային վայրեր, թէև իւրաքանչիւրը իր առանձնայատուկ բուժական եղանակը ունի: Ծովայինը աւելի գրգռիչ է, միանալով լողանքին՝ կը կազմէ դարմանումի ինքնուրոյն եղանակ մը. մասնագէտ բժիշկին տրուած է որոշել թէ խնդրոյ առարկայ որեւէ հիւանդ ո՞ր վայրը պէտք է ուղարկել, մանաւանդ որ մէկ տեսակ ծովային կլիմայ չկայ, այլ կը տարբերին աշխարհագրական գօտիներու և կարգ մը ուրիշ կլիմայական տուեալներու համեմատ:

Վերջերս դիտուած է որ կարգ մը հիւանդներ, որոնց ջրային և սննդառական գերազրգիւ վիճակը թոյլ չէր տար ծովի լողանքն ու ծովափնայ արեւարուստումը, օգտակարապէս կը նպաստաւորուին ովկիանոսային երկար ճամբորդութենէ, ինչպէս երբեմն աղիքներու հինցած բորբոքումները, մորթային յամառ ախտերը, թոքացնցղային բորբոքումները, ջրայնոտութիւնները, ջրացաւերը, գլխացաւերը, մանուկներու ջրաձգութիւնները (spasme) ևայլն:

ՄԻԱԽԻԼԻ

ԲԺ. Ն. ՏԵՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆ